

**ÇİN VE JAPONYA'NIN DOĞU ÇİN DENİZİ İHTİLAFI ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME: SENKAKU/DIAOYU ADALARI, DÜNÜ VE BUGÜNÜ**

Oktaç KÜÇÜKDEĞİRMENCİ¹

Received Date (Başvuru Tarihi): 09/09/2021

Accepted Date (Kabul Tarihi): 15/12/2021

Published Date (Yayın Tarihi): 25/12/2021

ÖZ

Anahtar Kelimeler

Doğu Çin Denizi,
Çin,
Japonya,
Senkaku/Diaoyu
Adaları,
ABD

Doğu Çin Denizi ihtilafı dünyanın en önemli ve stratejik deniz ulaşım yollarından biri üzerinde dünyanın en büyük ikinci ve üçüncü ekonomisi olan Çin ve Japonya'nın doğrudan üzerinde egemenlik iddiasında bulunduğu Senkaku/Diaoyu Adaları'nı içermektedir. Dünyanın en büyük ekonomisi ve süper gücü olan Amerika Birleşik Devletleri de soruna, Asya'daki en önemli müttefiki Japonya ile olan güvenlik anlaşması nedeniyle dolaylı olarak müdahildir. Doğu Çin Denizi Çin ve Japonya arasında uzun zamandır ciddi bir ihtilaf konusu olarak durmaktadır. Bölgeyi taraflar için önemli kılan Doğu Çin Denizi'nin sahip olduğu petrol ve doğal gaz gibi hidrokarbon rezervleri ile balık çeşitliliği gibi enerji kaynakları dışındaki potansiyelidir. Fakat bölgeyi taraflar açısından esas önemli kılan nokta her iki ülkenin de dış ticaretinin devamı ve ekonomik kalkınmasının sürdürülmesi için deniz iletişim yollarına bağlı olmasıdır. Dolayısıyla Doğu Çin Denizi hem Çin'in hem de Japonya'nın güvenlik hesaplamalarında çok önemli bir rol oynamaktadır. Her iki ülke de DÇD ihtilafında kurulan çeşitli diyalog mekanizmaları vasıtasıyla sorunu çözüme kavuşturma faaliyetleri gerçekleştirirse de, diğer taraftan bölgeye yönelik askeri faaliyetlerini geliştirmekte, yeni tür silah ve gözetim sistemleri üretmekte, geliştirmekte ve satın almaktadırlar. Bu makale Doğu Çin Denizi ihtilafına yönelik sorunun tarihsel ve sınır iddialarını ele almanın ötesinde, soruna taraf olan ülkeler için konunun önemini ve tarafların son yıllarda iddialarını güçlendirmek ve pozisyonunu sağlamlaştırmak için ne tür adımlar attıklarının bir değerlendirmesini sunmayı amaçlamaktadır.

**AN EVALUATION ON CHINA AND JAPAN'S SISPUTE IN THE EAST CHINA SEA:
SENKAKU/DIAOYU ISLANDS, PAST AND TODAY**

ABSTRACT

Keywords

The East China Sea,
China,
Japan,
Senkaku/Diaoyu
Islands,
The US

The East China Sea conflict includes the Senkaku/Diaoyu Islands, on one of the world's most important and strategic maritime transport routes, over which China and Japan the world's second and third largest economies, directly claim sovereignty. The United States of America, the world's largest economy and superpower, is also indirectly involved in the problem due to its security agreement with Japan, its most significant ally in Asia. The East China Sea has long been a matter of serious conflict between China and Japan. What makes the region crucial for the parties is the hydrocarbon reserves of the East China Sea, such as oil and natural gas, and its potential other than energy resources such as fish diversity. However, the point that makes the region important for the parties is that both countries depend on maritime communication routes for the continuation of their foreign trade and economic development. Therefore, the East China Sea plays a very important role in the security calculations of both China and Japan. Although both countries carry out activities to solve the problem through various dialogue mechanisms established in the ECS conflict, on the other hand, they are developing their military activities towards the region, producing, developing and purchasing new types of weapons and surveillance systems. Beyond addressing the historical and border claims of the East China Sea conflict, this article aims to present an assessment of the importance of the issue for the parties to the issue and what have taken in recent years to strengthen their claims and consolidate their position.

Citation: Küçükdeğirmeci, O. (2021), Çin ve Japonya'nın Doğu Çin Denizi İhtilafı Üzerine Bir Değerlendirme: Senkaku/Diaoyu Adaları, Dünü ve Bugünü, ARHUSS, (2021), 4(2): 184-211
DOI: 10.54186/arhuss.993241

¹ Doktora Adayı, Shandong Üniversitesi, oktayd506@gmail.com

1. GİRİŞ

Doğu Çin Denizi (DÇD) batıda Çin anakarası, güneyde Tayvan ve doğuda Japonya'nın Ruyukyu Adaları ile çevrilidir. Tayvan Boğazı DÇD'yi Güney Çin Denizi (GÇD) ile bağlamaktadır. Kore Boğazı ise DÇD'yi Japon Denizi ile bağlamaktadır. Kuzey yönünde DÇD Sarı Deniz ile birleşmektedir. Denizde sınırları olan uluslar arasında Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Tayvan, Japonya ve Güney Kore bulunmaktadır (Glaser, 2012:53). Doğu Çin Denizi'ndeki ana ihtilaf Çin ve Japonya arasında Çinlilerin Diaoyu, Japonların Senkaku olarak adlandırdıkları adalar üzerinde egemenlik sorunudur. Adalar Tayvan esas hatlarından 125 mil, Çin esas hatlarından 250 mil ve Japonya esas hatlarından yaklaşık 600 mil ve Japonya'nın Okinawa çukuruna 125 mil mesafede bulunan 5 adayı içermektedir. Adalar birkaç yüzyıldır Çin'in kontrolü altındaydı. Ancak Japonya'nın Çin'i mağlup ettiği 1884-95 Çin-Japon Savaşı ve ardından imzalanan 17 Nisan 1895 tarihli Şimoneseği Antlaşması'yla adaların kontrolü Japonya'ya geçmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın mağlup olmasıyla adaların kontrolü bu kez de 1951'de imzalanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-Japonya San Francisco Barış Antlaşması'yla ABD'ye geçmiştir (Dossani ve Harold, 2016:5).

1972 yılında adaların kontrolü 1971 tarihli Okinawa Geri Dönüş Antlaşması'yla ABD'den tekrar Japonya'ya geçmiştir. Bu dönemde ÇHC adalar üzerinde benzer iddialar taşıdığı Tayvan ile birlikte buna itiraz etmiştir. Aslında DÇD ihtilafı onlarca yıldır nispeten sessiz tutulmuştur. Ancak ihtilaf 1996 yılında bir Japon milliyetçi örgütü olan Japon Gençlik Federasyonu'nun (Nihon Seinensha) 1978'de adalara dikilen deniz fenerine bakım ve onarım yapmaya karar verdiğinde tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Bu eylem üzerine Çin, Tayvan ve Hong Kong'da geniş çaplı Japonya karşıtı gösteriler meydana gelmiştir. Hem Çin hem de Japonya sorunu emniyette tutmaya özen göstermişlerdir (Yukio, 2012:1-7).

Japonya 2012 yılında bir Japon vatandaşı tarafından sahip olunan adalardan üç tanesini millileştirmiştir. Japonya ayrıca adaların etrafında Japon savunmasını arttırmıştır. Örneğin adalar etrafında bir radar istasyonu kurmuş ve amfibi hızlı konuşlandırma tugayı, helikopterler, gemiler ve uçaksavar füzelerine yatırım yapmıştır. Ayrıca kaynaklar Japonya Savunma Bakanlığı'nın 2022 mali yılının sonuna kadar Okinawa eyaletindeki İshigakijima adasına 500-600 personele sahip kara öz savunma kuvvetleri konuşlandırmayı planladığını söylemektedir. Yine bu bağlamda bakanlık Nansei ada

zinciri üzerinde Kagoshima eyaletindeki Amami-Oshima Adası ve Okinawa çukurundaki Okinawa, Miyakojima ve İshigakijima Adaları'na füze birimleri konuşlandırılacağını açıklamıştır. (*The Straits Times*, 2021b).

Öte yandan, Japonya'nın kamulaştırma kararı Pekin tarafından resmi protesto ile karşılanmıştır. Daha sonra Pekin Diaoyu ve bağlı Adacıkların Karasularının Temel Hatlarını ayrıntılarıyla Birleşmiş Milletlere (BM) açıkladı. Çin ayrıca adalarla ilgili kıta sahanlığı iddiaları açısından Kıta Sahanlığının Sınırları üzerine Birleşmiş Milletler Komisyonu'na taleplerini sundu. Çin adaları ve bitişik suları kendi gözetimi altına giren bölge ilan etti ve 2013 yılında adalar üzerinde bir Hava Savuma Tanımlama Bölgesi (HSTB)(Air Defense Identification Zone, ADIZ) ilan ederek, ihtilafı sulara düzenli devriyeler göndermeye başladı. 2014 yılından beri Tokyo ve Pekin arasında ihtilafı adalar üzerine diplomatik görüşmeler yapılıyor. Yine aynı seneden itibaren ABD yönetimi pek çok kez Senkaku/Diaoyu Adaları'na savunma taahhüdünü teyit etti ve Çin ihtilafı sularda devriyelerini azalttı(Dossani ve Harold, 2016:6).

Taraflar arasında DÇD konusunda gerginlikler 2010 yılında Senkaku/Diaoyu Adaları yakınlarında faaliyet gösteren bir Çinli balıkçı gemisinin Japon sahil güvenlik botlarıyla çarpışması ve ardından Japon sahil güvenliğinin gemi kaptanı ve mürettebatını tutuklamasıyla artmıştır (Weitz, 2012: Bendini, 2014). Bunun üzerine Pekin ve Tokyo 2012 yılında denizde bir çatışma riskini azaltmak için kriz yönetim sistemleri kurma konusunda anlaşmışlardır. Ancak taraflar dahil olacak bölge hususunda anlaşamamışlardır. Tokyo Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) kapsamında ortay hat çözümü ararken, Pekin yönetimi kıta sahanlığının uzantısına dayanan Okinawa çukuruna kadarki suların dahil edilmesini istemiştir (Dossani ve Harold, 2016:5).

Bu makale, ilk bölüm olan giriş kısmı ve altıncı bölüm olan sonuç bölümlerinin dışında dört ana bölümden oluşmaktadır. Bu bağlamda makalenin ikinci bölümünde Asya'nın iki büyük gücü olan Çin ve Japonya'nın Doğu Çin Denizi ihtilafının tarihsel gelişimini ele almaktadır. Bu bağlamda tarafların soruna yönelik tarihsel egemenlik iddiaları ve DÇD'de iki ülkenin de örtüşen sınır sorunlarını incelenmektedir. Üçüncü bölüm Senkaku/Diaoyu Adaları'nın taraflar için neden önemli olduğunu bölgenin sahip olduğu enerji kaynakları, enerji dışı kaynaklar ve jeopolitik önem açısından değerlendirmektedir. Dördüncü bölüm Çin ve Japonya arasında var olan bu ihtilafta

ABD'nin konunun parçası olduğu 1951 San Fransisco Barış Antlaşması'ndan günümüze pozisyonunu analiz etmektedir. Makalenin beşinci bölümünde ise Çin ve Japonya'nın soruna yönelik iddialarını güçlendirmek ve karşı tarafın pozisyonunu zayıflatmak adına attıkları askeri ve diplomatik adımlar gösterilmiştir. Sonuç bölümü ise, başlıca bulguları kısaca özetlemek için nihai bir değerlendirme sunmaktadır.

2. ÇİN VE JAPONYA'NIN DOĞU ÇİN DENİZİ'NDE SINIR İHTİLAFLARI VE ADALARA YÖNELİK TARİHSEL EGEMENLK İDDİALARI

Doğu Çin Denizi'nde bölgesel ihtilafın en önemli konusu Çin ve Japonya'nın aynı bölge üzerinde örtüşen Münhasır Ekonomik Bölgenin (MEB) belirlenmesi sorunudur. BMDKS her iki ülkenin de MEB ve kıta sahanlığı için 200 deniz miline kadar iddiada bulunabileceğini söylemektedir. Kıta sahanlığı ayrıca 350 deniz miline kadar genişletilebilir (Valencia, 2007, 146). Çin'in kıta sahanlığının doğal uzantısı iddiası Okinawa çukuruna kadar genişlemektedir. Japonya ise kıyısı ile Çin arasındaki ihtilafsız bölgesi ve ortay hat arasında kalan bölge üzerinde egemenlik iddiasında bulunmaktadır (Valencia, 2007, 143). Ancak daha yakın zamanlarda Japon yetkililer bu ortay hattın ötesine geçen tam olarak 200 millik bir MEB iddiasında bulunmaktadırlar (Kanehara, 2011, 135 ve 141). Tarafların iddialarını karmaşıklaştıran BMDHS'nin insan ve ekonomik hayatı sürdürmek için kendi kendine yeterli olmayan kayaların MEB ve kıta sahanlığına sahip olamayacağını söylemesidir. Pekin yönetimi Senkaku/Diaoyu Adaları'nın kayalık olduğunu iddia etmektedir. Oysa Tokyo yönetimi bu görüşe katılmamaktadır ve adaların hem MEB hem de kıta sahanlığına sahip olması gerektiğini ileri sürmektedir. Japonya kıyılarından Çin kıyılarına mesafenin 400 deniz milinden daha az olduğu hesaba katıldığında iki ülkenin MEB ve kıta sahanlığı iddialarının kesişmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu kesişme ihtilafı kalmaya devam etmekte ve sınır henüz belirlenmemektedir.

Japonya, ihtilafı Senkaku/Diaoyu Adaları'nın tarihsel gerçekler ışığında Japon topraklarının bir parçası olduğunu ve bunda şüphe olmadığını ileri sürerek iddialarını uluslararası hukuka dayandırmaktadır. Japonya için adalar Japonya'nın geçerli kontrolü altındadır ve adalarla ilgili çözülmesi gereken bir egemenlik sorunu bulunmamaktadır. Japonya'ya göre adalar 14 Ocak 1895'te bir kabine toplantısı kararının ardından, Çin ve Japonya arasında 17 Nisan 1895'te imzalanan Şimonesecki Antlaşması'ndan önce ilhak edilmiştir. 1900'lerin başında Japon bir iş adamı Koga Tatsushiro 200 kadar çalışanıyla

birlikte adada bir palamut işletme tesisi inşa etmiştir. İşletmenin 1940'lerde başarısızlıkla kapanmasından beri adalar yerleşimsiz kalmıştır. Adalar 1945'te İkinci Dünya Savaşı'nın bitişyle birlikte ABD'nin yetki alanına girdi. 1971 yılında ABD ve Japonya arasında imzalanan Okinawa Geri Dönüş Antlaşması'yla ABD adaların yönetimini Japonya'ya devretmiştir. Böylece 2012 yılında Japon hükümeti 5 adanın 3'ünü millileştirdiğini açıklayana kadar adalar Japonya hükümeti namına Japon vatandaşları tarafından sahiplenilmiş ve yönetilmiştir (Valencia, 2014:189). Dolayısıyla Japonya adaların Japon topraklarının bir parçası olduğuna şüphe duymamakta ve bir mülkiyet anlaşmazlığı sorunu olmadığını düşünmektedir. Tokyo bu pozisyonunu Eylül 2012'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda da tekrar etmiştir. Japonya adaların 1895'ten önce Çin'in kontrolü altında olduğu iddialarını ve adalar üzerindeki egemenliğinin Potsdam Deklerasyonu ve San Fransisco Barış Antlaşması tarafından etkilendiğini reddetmektedir (Valencia, 2014:189).

Öte yandan, Çin'in adalara yönelik iddialarının temeli de tarihsel kayıtlara dayanmaktadır. Çinliler eski Ming Hanedanlığı (1368-1644) kayıtlarının adalardan bahsettiğini ve Ming ve Qing (1644-1911) hanedanlıkları dönemlerinde deniz savunması için adaların kıta Çin'i ile birleştirildiğini ileri sürmektedirler (Pan, 2007:71-92). Bu tarihsel iddialara dayanarak Pekin hükümeti adaların 1895 yılında Japonya tarafından Japon adalarıyla birleştirildiği dönemde "sahipsiz toprak" (terra nullius) olmadığını düşünüyor. Pescadores, Senkaku/Diaoyu Adaları'nın Formosa'nın Adaları'nın irtifak hakkı olduğunu ve Çin ana karası ile aynı kaderi paylaştığını ileri sürüyorlar. Çin, Japonya'nın Senkaku/Diaoyu Adaları üzerindeki egemenlik ünvanının Ocak 1895 kabine kararına değil, Formosa ve bütün irtifak haklarını Japonya'ya devreden 1895 tarihli Çin ve Japonya arasında imzalanan Şimoneseği Antlaşması'na dayandığını iddia ediyor. Çin adaların Tayvan'ın parçası olarak Çin'in egemenliği ve hükmü altında olduğunu ve 1894-95 Çin Japon savaşını bitiren Şimoneseği Antlaşması'yla Tayvan'la birlikte Japonya'ya terkedildiğini öne sürüyor (Bendini, 2014:11-13).

Çin, İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın yenilmesinin ardından Japonya'nın San Fransisco Barış Antlaşması'nın parçası olarak kabul ettiği Potsdam Deklerasyonu'nun Honshu, Hokkaido, Kyushu, Shikoku ve bazı küçük adalar hariç bütün adaların kontrolünden vazgeçmesi gerektiğini ileri sürüyor. Çinlilere göre bu Senkaku/Diaoyu Adaları'nın kontrolünün Çin'e geçmesi anlamına gelmektedir (Valencia, 2014:189). Diğer

taraftan Çin San Francisco Antlaşması'na taraf olmadığı için antlaşmanın yasal olarak kendisini bağlamadığını düşünüyor. Pekin bu antlaşmanın her maddesine itiraz ettiğini ve bu nedenle de sorunlu adalarından açıkça bahsetmeye gerek duymadığına ısrar ediyor. Pekin'in bakış açısından adalar ABD'nin elinde yasadışı bir şekilde kalmıştı ve Tayvan'la birlikte Çin'e geri verilmesi gerekirken Japonya'ya verilmişti. Dolayısıyla Çin için adalar Çin topraklarının ayrılmaz parçası niteliğindedir. Pekin'e göre, Çin tüm tarihi, coğrafi ve yasal şartlarda adalar üzerinde tartışmasız egemenliğe sahiptir (*White Paper*, 2012).

3. ADALARIN TARAFLAR İÇİN ÖNEMİ

Doğu Çin Denizi'ndeki ihtilafli adaların Japonya ve Çin açısından jeopolitik ve sahip oldukları doğal kaynaklar açısından önemi bulunmaktadır. Jeopolitik açıdan adalar iki ülkenin de dış ticareti üzerinde ve askeri planlamalarında son derece önemli olmaktadır. Doğal kaynaklar açısından ise öne çıkan konular bölgede var olan ve var olduğu iddia edilen petrol ve doğal gaz gibi hidrokarbon rezervleri ve bölgenin sahip olduğu balık çeşitliliği ile balıkçılık endüstrisi açısından taşıdığı değerdir.

Doğu Çin Denizi Tokyo, Pekin ve hatta Washington'ın güvenlik hesaplamalarında önemli bir coğrafyadır. Çünkü çözüme kavuşturulmamış egemenlik sorunları, Senkaku/Diaoyu ve hatta Tayvan meseleleri çatışmaya neden olabilir. Bu potansiyel parlama noktaları hem Japonya hem de Çin için önemli deniz yollarıyla bir arada bulunmaktadır. Örneğin Çin'in en büyük on ticari limanından altısına (Shanghai, Qingdao, Ningbo, Tianjin, Xiamen, ve Dalian) DÇD üzerinden ulaşılabilir. DÇD Asya'nın en güçlü iki ülkesinin ana suları olduğu için, her iki ülke için de önemli bir güvenlik bölgesidir. Tokyo için kilit stratejik konu, Japon takımadalarının Kyushu'nun güneyi, DÇD'nin doğu sınırını oluşturması ve güney bölgesinin güvenliğinin Japon gücünün merkezinden çok uzak olmasıdır. Pekin için ise, Tayvan veya Japonya ile bir çatışma durumunda ABD için Doğu Çin Denizi'nin bir 'girilmez bölge' (no-go zone) yapılması gerekmektedir (McDevitt, 2014:41).

Doğal kaynaklar açısından zengin olmayan ve küresel ticarete bağımlı bir ada ülkesi olan Japonya, ulusal başarısı ve varlığı için deniz yollarının güvenliğini ve korunmasını önemli görmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve 1951'de ABD ile imzalanan San Francisco Barış Antlaşması ve 1960 Karşılıklı İş Birliği ve Güvenlik Antlaşmaları sonucunda Japonya, dış ticaretinin devamını sağlamak için ABD donanmasına güvenmek zorunda kaldı. Ama bu yine de Japonya için varoluşsal kaygıyı

sona erdirmemektedir. Çünkü Çin'in bir donanma gücü olarak ortaya çıkması coğrafi olarak Japon Deniz Öz Savunma Kuvvetleri'nin operasyon sahası içinde yer alan Japon çıkarlarına bir meydan okuma sunmaktadır. Japon Amiral Takei Tomohisa'nın 2008 yılında yazdığı gibi,

"Japonya'nın ulusal olarak bekası, Deniz İletişim hatları aracılığıyla engellenmemiş ekonomik faaliyetlere dayanıyor...Günümüz ikliminde denizcilik çıkarlarını korumak ve nakliye hatlarını korumak...ve kitle imha silahlarının yayılmasını, deniz terörizmi, korsanlık ve deniz güvenlik çıkarlarını çevreleyen sürekli olarak bir iklim değişikliği bileşenli güvenlik risklerini yatıştırmak daha zor hale geldi" (Tomohisa, 2008:3-7).

Japonya deniz güvenliğini çok önemli ve gerekli gördüğünden, deniz yollarının korunması Deniz Öz Savunma Kuvvetleri'nin ana görevi olmuştur. Çünkü DÇD'deki ihtilafı adalar ve bunların etrafında bulunan kayalar, kayacıklar, resifler önemli nakliye yollarının üzerinde yer almaktadır ve eğer bunlar güçlendirilirse Japonya için güçlü Çin donanmasının "birinci ada zincirini" kırarak Pasifik'e girmesini engellemek için kullanılabilir (Chang, 2014:17).

Pekin'in güvenlik hesaplamalarında denizcilik yaklaşımı birkaç temel faktöre dayanmaktadır. İlk olarak Çin'in ekonomik ağırlık merkezi doğu sahili boyunca uzanmaktadır. Bu da onu denizden askeri saldırılara karşı savunmasız bırakmaktadır. İkinci olarak, Çin Tayvan'ın bağımsızlığa yönelik bir eylemi durumunda bunu caydırma ihtiyacı hissetmektedir. Çin, Tayvan'a saldırmayı tercih ederse Tayvan'a yardıma gelen bir ABD donanması yardım kuvvetini caydırması ve yenmesi önemli hale gelmektedir. Üçüncü olarak, ekonomik gelişmesi artan şekilde gemilerle nakliye edilen petrol, doğal gaz ve diğer ham maddelere bağımlı olması ve uluslararası deniz ticaretinin ekonomik büyümesini desteklemesi DÇD'yi Çin için çok önemli kılmaktadır (McDevitt ve Lea, 2012:6). Pekin'in son yıllardaki etkileyici ekonomik başarısı deniz yollarının güvenliğine ve bu yolla ithal edilen kaynaklara ve ihraç edilen mal ve hizmetlere bağlıdır. Bu durum tarihsel olarak bir kıtasal güç olan Çin'i bir deniz gücü olmaya zorlamaktadır. Bu nedenle Çinli stratejistler kıyı savunmasının, deniz iletişim yollarının ve mavi su donanmasının önemini tartışmaktadırlar (Manicom, 2014:19).

Pekin her şeyden önce bir çatışma durumunda ABD donanması ve hava kuvvetlerini mümkün olduğu kadar Çin'den uzak tutmayı amaçlamaktadır. Bunun güvenliğini sağlamak için ABD'ye bağımlı olan Japonya üzerinde açık stratejik sonuçları vardır. Çinlilerin "Erişim-Engelleme Alan-Reddi" (Anti-Access Area-Denial veya A2/AD)

olarak adlandırdıkları sistem umut ettikleri gibi işlevsel çalışırsa, Tokyo Pekin ile bir çatışmaya girmesi durumunda Washington'dan istediği desteği alamayabilir (McDevitt, 2014:41). Dolayısıyla Pekin için DÇD güvenlik hesaplamalarında erişim-engelleme alan-reddi sistemiyle çok önemli bir konumda bulunmaktadır.

Dahası Pekin son yıllarda kıyı savunmasından daha iddialı misyonlar hakkında düşünmeye başlamıştır. Pasifik ada zincirleri her savunma bölgesini tanımlamaktadır; ilk olarak Ruyukyu ve Tayvan vasıtasıyla Kuyushu Adası'ndan Filipinler'e; ikinci olarak Guam vasıtasıyla doğu merkezinden Papua'ya; ve son olarak Pasifik'in ortasından Hawai'ye. Amaç her bölgeye rakip bir donanmanın girmesini sınırlayarak ve engelleyerek Çin için stratejik bir derinlik yaratmaktır. Ancak kısa vadede birinci ada zinciri içindeki denizler en önemli olanıdır. Burası Çin'in Tayvan'ı kabul edilemez politik girişimler için cezalandırmak veya müdahale için herhangi ABD girişimini karmaşıktırmak için harekete geçmesi gerektiğinde donanmasının hakimiyet kurmak istediği yerdir. Dahası deniz enerji kaynaklarının Çin için en erişilebilir olduğu alan da burasıdır. Böylece jeo-ekonomik öncelikler jeo-stratejik önceliklerle birleşmiş durumdadır (McDevitt, 2007:490).

Washington ve Tokyo'nun DÇD'de bazı örtüşen çıkarları bulunmaktadır. Bunlar arasında en belirgin olanı her iki ülkenin de toprak anlaşmazlıklarının barışçıl yöntemlerle çözülmesini savunmasıdır. İki ülke de uluslararası suların kullanımıyla ilgili açık deniz özgürlüğüne müdahale etmemeyi savunmaktadır. Son olarak ABD ve Japonya, ABD'nin imzaladığı ama henüz onaylamadığı BMDHS görüşülen askeri amaçlarla seyrüsefer serbestliği konusunda uluslararası olarak kabul edilmiş normların kabulünü desteklemektedirler (McDevitt ve Lea, 2012:12).

ABD için seyrüsefer serbestliği Çin'i de içeren herhangi bir ulusun MEB içinde askeri amaçlarla gözetim yapma amacını da içermektedir. Washington için, gerçeklik şudur; Çin Tayvan'a karşı güç kullanımından vazgeçmeyi reddettiği sürece, güncel istihbarat gereksinimi var olacaktır. Böylece, Çin için rahatsız edici olan ve devam etmesi muhtemel olan ABD hava ve deniz keşif misyonları büyük önem arz etmektedir. Ayrıca Çin ve ABD arasında BMDHS'nin Çin'in veya herhangi bir ulusun 200 deniz mili MEB'inde hangi askeri faaliyetlere izin verdiği konusunda bir anlaşmazlık vardır. ABD, BMDHS'de veya devlet uygulamasındaki hiçbir şeyin kıyı devletine ilk bildirim olmaksızın veya rızasını almaksızın MEB'lerde askeri faaliyetler yürütmeyi değiştirmedigine inanıyor.

Oysa Çin bunun aksini düşünmektedir. Pekin yönetimi, Çin'in MEB içinde herhangi bir ulusun Çin'e haber vermeden ve izin almadan keşif faaliyetleri yürütmesinin Çin'in iç hukukunun ve uluslararası hukukun ihlali olduğunu iddia etmektedir.

DÇD'yi taraflar için önemli haline getiren diğer bir önemli husus denizin sahip olduğu kaynaklarla ilgilidir. DÇD'nin zengin petrol kaynaklarını içerdiğine inanılmaktadır. Çinli bir değerlendirme DÇD'nin 70 ila 160 milyar varil arasında petrol rezervine sahip olduğunu tahmin ederken, ABD Enerji Bilgileri İdaresi bunun 200 milyar varil civarında olabileceğini tahmin etmektedir. DÇD'nin hidrokarbon rezervlerinin büyük bir kısmı Okinawa çukurunun Çin tarafında veya Japonya'nın önerdiği medyanın batısında yer almaktadır (Dossani ve Harold, 2016:12).

Çin ABD'den sonra dünyanın ikinci en büyük net petrol ithalatçısı konumundadır ve dünyanın en büyük küresel enerji tüketicisidir. Çin'in son yıllarda doğal gaz ithalatı da hızlı bir şekilde artmıştır. Bugün Çin net bir doğal gaz ithalatçısı ülke konumundadır. Japonya dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz ithalatçısı olmaya ek olarak, aynı zamanda ABD ve Çin'in ardından dünyanın en büyük üçüncü petrol ithalatçısıdır. Her iki ülke için de ithalatların önümüzdeki yıllarda artması öngörülmektedir. Bu nedenle hem Japonya hem de Çin talebi karşılamak için DÇD'den hidrokarbon kaynaklarını çıkarmaya isteklidir (Valencia, 2014:184).

Deniz proteini denizlerdeki bir diğer önemli kaynaktır. Bu nedenle DÇD hayati bir balık ve deniz ürünleri kaynağıdır. Çin neredeyse toplam deniz üretiminin yarısını DÇD'den karşılamaktadır. Ancak DÇD'de son birkaç on yıldır aşırı avlanma, kıyıya yakın kaynakların tükenmesi giderek daha büyük derin deniz balıkçılığına yol açtı. Kıyıya yakın balıkçılık kaynaklarının ve kıyıdaki petrol ve gazın tükenmesi ile birlikte ekonomik büyüme, derin deniz balıkları ve hidrokarbon kaynakları için artan rekabet ve potansiyel olarak daha fazla tek taraflı eylemler anlamına gelmektedir (Dossani ve Harold, 2016:12-13).

DÇD'nin materyal önemine ek olarak, bu bölgedeki ihtilaf iki ülke tarafından iç politikada milliyetçi bir söylem inşa etmek için kullanışlı hale gelmektedir. Dolayısıyla DÇD son yıllarda Pekin ve Tokyo'da politika yapıcılar için stratejik olarak hayati bir bölge olarak görülmektedir. Çin'in yakın deniz stratejisi ülkenin Tayvan'a ve Tayvan'ın yeniden ulusal birleşmesi meselesine yönelik pozisyonu ile ilişkilidir. Buna karşılık ekonomik talihi açık denizlere bağlı olan Japonya, Çin'in bölgede dominant bir donanmaya sahip

olması durumunda, ekonomik gelişimini garanti edemeyeceğinden endişe etmektedir (Manicom, 2014:15-16).

4. ABD'NİN POZİSYONU

ABD'nin adalarla ilişkisi İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1951 yılında Japonya ile yapılan barış antlaşması neticesinde Washington'un adaları yönetmesiyle başladı. Aslında antlaşma Senkaku/Diaoyu Adaları'ndan doğrudan bahsetmese de, Çin'in kontrolüne dönen veya Çin tarafından talep edilen diğer yerlere atıfta bulunmuştur. Bunlara Tayvan ve Pescadores Adaları ile GÇD'de bulunan Spratlys ve Paracels Adaları dahildir. 1951 Antlaşmasının III. maddesi ABD'ye 29 kuzey enleminin güneyinde (Ruyukyu ve Daito Adaları dahil) Nansei Shoto'nu tek başına yetkisini verdi. 1953 yılında ABD Ruyukyu Sivil İdaresi, Senkaku/Diaoyu içerecek şekilde 29 derece kuzey enleminin güneyindeki Nansei Shoto'nun sınırlarını tanımlayan Ruyukyu Bildirgesi 27'yi (USCAR 27) yayınladı (Manyin, 2013).

17 Haziran 1971'de ABD ve Japonya arasında imzalanan ve 15 Mayıs 1972'de yürürlüğe giren Okinawa Geri Dönüş Antlaşması ABD'nin 1951'de Japonya'yla yaptığı barış antlaşması neticesinde elde ettiği Ruyukyu ve Daito Adaları üzerindeki tüm ve her türlü yönetim, yasama ve yargı yetkisinin Japonya'ya iade edilmesini sağladı. Okinawa Geri Dönüş Antlaşması'nın I. maddesi Ruyukyu Adaları ve Daito Adaları terimini karasuları ile birlikte tüm yönetim, yasama ve yargı yetkilerini kullanma hakkının Japonya'yla Barış Antlaşması'nın III. maddesiyle ABD'ye verildiği tüm bölgeler olarak tanımlar. Okinawa Geri Dönüş Antlaşması'na ilişkin mutabık kalınan belge, Ruyukyu Adaları ve Daito Adalarının sınırlarının daha önce bahsedilen USCAR 27'nin belirttiği şekilde tanımlar. Ayrıca belgede belirtilen enlem ve boylam sınırlarının Senkaku/Diaoyu Adaları'nı da kapsadığı görülüyor (Manyin, 2021). 1971 yılında Okinawa Geri Dönüş Antlaşması'nın (Okinawa Reversion Treaty) ABD senatosunda müzakere edildiği sıralarda, Dışişleri Bakanlığı Japonya, Çin ve Tayvan'ın Senakku/Diaoyu Adalarına ilişkin egemenlik iddialarına yönelik ABD'nin tutumunun tarafsızlık olduğunu ifade etti. ABD sadece Japonya'dan aldığı hakları Japonya'ya geri iade ediyordu. Bu bağlamda Dışişleri bakanlığı Hukuk Müşaviri şunları yazmıştı:

"Birleşik Devletler, adaların yönetimini bize transfer etmeden önce Japonya'nın sahip olduğu yasal haklara ekleyemez, ne de aldığını geri vererek Birleşik Devletler diğer iddiacıların yasal haklarını azaltamaz. Birleşik Devletler Senkaku Adaları'na bir

iddiada bulunmadı ve adalarla ilgili herhangi örtüşen iddiaların ilgili taraflar tarafından çözülecek bir mesele olduğunu düşünüyor.” (Manyin, 2021).

Aynı oturumlar sırasında Dışişleri Bakanı William Rodgers *“Okinawa Geri Dönüş Antlaşması ve Okinawa eyaletinin parçası düşünülen adaların geri kalaniyla, Japonya ve Birleşik Devletler Arasındaki Karşılıklı İş Birliği ve Güvenlik Antlaşması uygulanabilir hale gelir”* (Manyin, 2021) şeklinde açık ve net bir ifadede bulunmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere ABD yönetimi adaların Japonya'nın yönetimi ve kontrolü altında olduğu sürece, adalar Japonya'nın parçasıdır ve ABD Japonya'yı savunmak için antlaşma ile yükümlüdür. Ekim 2010 yılında ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton (2010) Senkaku Adalarının ABD-Japonya Güvenlik Antlaşması'nın V. maddesi tarafından kapsandığını açıkça teyit ettiğinde ABD'nin pozisyonu açısından herhangi bir belirsizlik kalmamıştır. Ayrıca Clinton bu açıklamasından sadece üç gün sonra Vietnam'ın başkenti Hanoi'de *“Senkaku Adaları konusunda “Birleşik Devletler egemenlik üzerine bir pozisyon asla almadı, ancak adaların karşılıklı antlaşma yükümlülüklerimizin ve Japonya'yı savunmak yükümlüğümüzün parçası olduğunu açıklığa kavuşturduk”* (Manyin, 2021:5) dedi. Bu Japonya'ya güven vermek ve Çin'i caydırmak için önemli bir adımdı.

2014 yılının Nisan ayında ABD Başkanı Barack Obama Japonya Başbakanı Şinzo Abe ile bir konuşmasında, Senkau/Diaoyu Adaları konusunda ABD'nin taahhüdünü vurguladı. Obama konuşmasında;

“Deniz sorunları da dahil olmak üzere bölgedeki anlaşmazlıkların barışçıl bir şekilde çözülmesi çağrısında birlikte duruyoruz. Seyir özgürlüğü ve uluslararası hukuka saygı gibi temel ilkelere bağlılığı paylaşıyoruz. Japonya'nın güvenliğine ilişkin anlaşma taahhüdümüzün mutlak olduğunu ve 5. maddenin Senkaku Adaları da dahil olmak üzere Japonya yönetimi altındaki tüm bölgeleri kapsadığını yinelememe izin verin” (White House, 2014) dedi.

Yine aynı konuşmasında Başkan Obama *“Senkaku ile ilgili nihai egemenlik belirlemeleri konusunda bir tavır almıyoruz, ancak tarihsel olarak Japonya tarafından yönetildiler ve tek taraflı olarak değiştirilmesi gerektiğine inanmıyoruz. İttifakın tutarlı parçası olan şey, anlaşmanın Japonya tarafından yönetilen tüm bölgeleri kapsamasıdır”* (White House, 2014) diyerek bir kez daha ABD'nin taahhüdünün altını çizmiştir.

Başkan Donald Trump döneminde (2017-2021) de Washington'un tutumu değişmedi. 2017 yılının Şubat ayında Japonya Başbakanı Şinzo Abe ile gerçekleştirdiği ilk

ortak basın toplantısında ABD Bşkanı Trump, “Japonya’nın ve idari kontrolü altındaki tüm alanların güvenliğine bağlıyız” (White House, 2017) açıklamasında bulundu. İki hükümet tarafından ortaklaşa hazırlanan zirve bildirisinde iki liderin “ABD-Japonya Karşılıklı İş Birliği ve Güvenlik Antlaşması’nın V. maddesinin Senkaku Adaları’nı kapsadığını doğruladığı” (U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea, 2017) ifade edildi. Bildiride ayrıca “Japonya’nın bu adalardaki yönetimini baltalamayı amaçlayan her türlü tek taraflı harekete karşı çıkıyorlar” (U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea, 2017) ifadesi yer aldı.

Daha yakın zamanlarda, Ocak 2021’de ABD’de göreve başlayan Başkan Joe Biden’ın yönetiminde, Washington yönetimi Tokyo’ya olan taahhütlerinin arkasında olduğu mesajlarını vermiştir. Bu doğrultuda 21 Ocak 2021 tarihinde ABD’nin yeni ulusal güvenlik danışmanı Jake Sullivan yaptığı basın açıklamasında “Washington’un Tokyo ile olan savunma anlaşmasının Japonya tarafından yönetilen Senkaku Adaları için geçerli olduğunu” doğrulamıştır (Kato ve Kanaya:2021). Sullivan aynı açıklamasında “ABD’nin Japonya’nın Senkaku yönetimine zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir tek taraflı eyleme karşı olduğunu”(Kato ve Kanaya:2021) söylemiştir. Ayrıca 28 Ocak 2021 tarihli bir basın raporu şöyle demektedir;

“Başkan Biden, Japon başbakanı ile yaptığı telefon görüşmesinde, ABD’nin Japonya tarafından kontrol edilen ve Asya’daki güç merkezleri arasında sürekli bir çekişme noktası olan Çin tarafından üzerinde hak iddia edilen ıssız adaları savunma taahhüdünü yineledi” (Reynolds, 2021).

Benzer bir biçimde 27 Ocak 2021 tarihinde Biden Japonya Başbakanı Yoshihide Suga’ya yönetiminin, “hem Japonya tarafından hem de onları Diaoyu Adaları olarak adlandıran Çin tarafından talep edilen Senkaku Adaları da dahil olmak üzere Japonya’yı savunmaya kararlı olduğunu” (Wu ve Ng, 2021) söyledi. Bu duruş 30 Ocak 2021 tarihinde Japon mevkide Nobuo Kishi’ye “tartışmalı adaların ABD-Japonya Güvenlik Anlaşması kapsamında olduğunu” (Wu ve Ng, 2021) söyleyen Savunma Bakanı Lloyd Austin tarafından tekrarlandı.

Son olarak, 16 Mart 2021 tarihinde Tokyo’da ABD Dışişleri Bakanı Anthony Blinken, Savunma Bakanı Lloyd Austin, Japonya Dışişleri Bakanı Toshimitsu Motegi ve Japonya Savunma Bakanı Nobuo Kishi arasında “2+2” bakanlar toplantısının ardından, ABD-Japonya Güvenlik Danışma Komitesi, basın için yayınladığı bir ABD-Japonya ortak

bildirisinde “ABD’nin Senkaku Adaları’nı da içeren güvenlik anlaşmamızın V. maddesi altında Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya, statükoyu değiştirmeyi veya Japonya’nın bu adalardaki yönetimini baltalamayı amaçlayan herhangi bir tek taraflı eyleme karşı olmaya devam ediyor” (Rich ve Ismay, 2021) ifadesine yer vermiştir.

Açık şekilde görülmektedir ki ABD kuvvetlerini içeren askeri çatışma potansiyeli var olduğu için ABD’nin çatışmanın caydırılmasında açık bir çıkarı bulunmaktadır. ABD’nin bu ihtilaftaki çıkarları kuvvet kullanımı veya tek taraflı olarak Japon yönetiminin kontrolünü zayıflatacak askeri zorlamaya karşı olmaktadır. Çünkü böyle bir durum ABD’nin antlaşma taahhütlerinin meşruiyetini de zayıflatma potansiyeline sahiptir. ABD’yi DÇD ihtilafına bağlayan 1960 yılında ABD ve Japonya arasında imzalanan Karşılıklı İş birliği ve Güvenlik Antlaşması’nın V. maddesidir. V. madde şöyle demektedir;

“Taraflardan her biri, Japonya idaresi altındaki topraklarda taraflardan birine karşı yapılacak silahlı bir saldırının kendi barış ve güvenliği için tehlikeli olacağını kabul eder ve ortak tehlikeyi karşılamak için anayasal hüküm ve usullerine uygun olarak hareket edeceğini beyan eder” (Manyin, 2021:7).

Dolayısıyla Senkaku/Diaoyu Adaları’nın Okinawa Geri Dönüş Antlaşması’na “Ruyukyu Adaları ve Daito Adaları” tanımıyla dahil edilmesi, Güvenlik Antlaşması’nı adalara uygulanabilir hale getirmiştir.

Son yıllarda pek çok kez ABD yönetimleri tarafından dile getirilen açık ifadelere rağmen Japonya’nın ABD’nin pozisyonu açısından memnuniyetsizlik duyduğu bir nokta vardır. Bu da egemenlik konusu üzerine ABD’nin “pozisyon almama” yaklaşımı ile ilgilidir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, pozisyon almama yaklaşımı ihtilafta ABD’nin tarafsız bir tutum benimsemesi demek değildir.

Fakat diğer taraftan Çin uzun vadede bu ihtilafın ABD-Japonya ittifakını zayıflatabileceğini düşünebilir. Çünkü Washington yönetimi yerli nüfusa sahip olmayan ve kendileri için herhangi jeostratejik bir değeri olmayan ve üzerinde ikamet edilmeyen adalar için Halk Kurtuluş Ordusu’yla (HKO) doğrudan bir savaşa girmekten sakınmak istediğini ifade etmişti. ABD yönetimi ima edilen ABD askeri müdahale tutumunun durumu istikrarsızlaştıracağını umuyor. Çin şüphesiz ABD’nin sorumlu bir antlaşma müttefiki olarak güvenilirliğinin farkındadır ve bu yüzden dikkatli bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. ABD’nin askeri olarak dahil olma potansiyeli ABD-Japonya Öz Savunma Kuvvetleri tatbikatları vasıtasıyla açıkça gösterilmiştir.

5. ÇİN VE JAPONYA'NIN DOĞU ÇİN DENİZİ İHTİLAFINA YÖNELİK FAALİYETLERİ

Çin'in DÇD ihtilafına yönelik yürüttüğü faaliyetlerden ilki ortak gelişmeyi desteklerken, bölgesel ihtilafları kenara koymaktır. Pekin yönetimi ihtilaflı adalara yönelik egemenlik iddialarının meşru olduğunu iddia ederken, Japonya ile olan anlaşmazlığının ikili ilişkilere zarar vermemesi için erken bir aşamada Senkaku/Diaoyu Adaları sorununu rafa kaldırmaya çalıştı. Pekin'in odak noktası doğal kaynakların ortak geliştirilmesi oldu. 1970 yılında adalar üzerindeki resmi iddiasını ileri sürdükten sonra, Çin, genel Çin-Japon ilişkisini geliştirmek için sonraki bir tarihe kadar birkaç kez Çin ve Japonya'nın müzakereleri ertelemesini önerdi. Çin-Japon Barış ve Dostluk Antlaşması'nın imzalandığı 1978 yılında, Deng Xiaoping Japon meslektaşına;

"Sizin Senkaku Adaları, bizim Diaoyu Adaları dediğimiz bir problemimiz var ve ayrıca kıta sahanlığı problemi var. Japonya'da anlaşmanın imzalanmasını engellemek için bu sorunları kullanan bazı insanlar var. Antlaşmayı engellemek isteyen insanlar ülkemizde de var... Ama üzerinde durmamak daha iyidir. Barış ve Dostluk Antlaşması'nın ruhunda, sorunları birkaç yıl kenara koymak önemli değildir." (Drifte, 2008'den alıntı).

Daha çekişmeli konuları rafa kaldırmanın en son örneklerinden biri iki ülke arasında DÇD'nde petrol ve gaz sahalarını ortaklaşa geliştirmek için 2008 Çin-Japon Anlaşması'dır. Anlaşma kapsamında iki taraf örtüşen deniz iddialarını çözene kadar bireysel pozisyonlarına zarar vermeyecek bir tutumda iş birliği yapmayı ve DÇD'nin kuzey kısmında küçük bir blok geliştirmek için ortak çalışmayı kabul etmiştir. Çin ayrıca Çin ve Japonya'nın iddiaları arasındaki ortay hattın sadece 3 mil batısında bulunan Chunxiao gaz sahasını geliştirmek için Japon petrol şirketleriyle ortak girişimleri düşünmeyi kabul etmiştir. Ancak varılan anlaşmaya rağmen, bu girişimler hayata geçirilememiştir (Sakamaki ve Duce, 2010).

Pekin yönetiminin gerçekleştirdiği bir diğer faaliyet ise deniz ekonomisini geliştirmek üzerinedir. Pekin'in deniz alanlarına atfettiği ekonomik önem son yıllarda Çin'in yayınladığı deniz kalkınma planlarının sayısında açıkça görülmektedir. Ulusal seviyede 7. Beş Yıllık Plan'dan (1989) beri her Beş Yıllık Plan Çin'in deniz kaynaklarını geliştirme ihtiyacından bahsetmektedir. Ayrıca hem ulusal hem de yerel düzeyde denizcilikle ilgili kalkınma planları da mevcuttur. Bu kapsamda Çin 1980'lerden itibaren DÇD'de petrol ve gaz arama ve sondaj faaliyetleri yürütmektedir.

Buna ek olarak Çin sivil denizcilik yasa uygulama yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda da adımlar atmaktadır. Çin ekonomik deniz çıkarlarını korumak için son yıllarda deniz yasa uygulama kuvvetlerini güçlendirdi. Pekin deniz yasa uygulama kuvvetlerini beş kategoride sınıflandırmıştır, Çin Denizi Polisi, Çin Deniz Gözetimi, Deniz Güvenliği İdaresi, Balıkçılık Hukukunun Uygulanması Komutanlığı ve Gümrük Genel İdaresi (Hartnett, 2012:91). Bu kategorize edilmiş denizcilik yasa uygulama yetenekleri Çin'in denizcilik iddialarının uygulanmasında onlar için daha büyük bir rolün sinyalini vermektedir.

Son olarak Çin 1990'lı yılların başından itibaren başladığı donanmayı modernize etme sürecine devam etmektedir ve donanmayı bir tür kıyı savunma donanmasından bir mavi su donanmasına dönüştürmeye çalışmaktadır. Modernleşme çabalarının arkasındaki itici güç Pekin'in Tayvan'ın bağımsızlığını caydırmak için algılanan ihtiyaçları, bir üçüncü tarafın Tayvan adına müdahale etmesini caydırmak, geciktirmek veya karşı çıkmak ve DÇD'yi de içeren Çin'in ekonomik çıkarlarını korumak arzusudur. HKO Donanması'nı dönüştürmek için ilk büyük hamle Çin'in resmi güvenlik durum değerlendirmesindeki önemli bir değişikliği takiben gelmiştir. 1985 yılında Deng Xiaoping HKO'nun savaş durumu hazırlığını Çin içinde yürütülen topyekûn bir savaşa hazırlamaktan "yerel savaşlar" olarak adlandırılan Çin'in çevresi boyunca yürütülen daha küçük çatışmalara odaklanan bir savaş tarzına değiştirdi. Bu yeni çevre odağı düşmanı Çin'in savunma hatlarının dışına itmek için Çin'in kıyılarından uzakta operasyon yapabilecek bir donanma gerektirdi. HKO Donanması için, bu stratejik değişimin özel sonucu donanmanın küresel bir donanmaya dönüşmesine yönelik üç aşamalı bir yaklaşım olan "deniz savunma stratejisi" idi (Cole, 2001:165-168). Bu stratejinin ilk aşaması DÇD'nin tamamını kapsayan birinci ada zincirine kadar olan deniz bölgesi üzerinde kontrol sağlayabilecek bir donanmaydı.

DÇD'de Çin ve Japonya arasında son yıllarda giderek yoğunlaşan rekabet Çin'in egemenlik iddiaları açısından tutumunun sertleştiği bir döneme denk gelmiştir. Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in 2012 yılının sonunda iktidara gelmesinden beri, Pekin hükümeti her ne kadar savaştan kaçınan bir tutum sergilese ve "barışçıl kalkınma" yoluyla ülkenin yeniden dirilişini desteklese de, ihtilafli bölge üzerinde kontrolünü konsolide etmek için daha büyük çabalar harcamıştır (Xinhua, 2013). Başkan Şi Çin'in "kesinlikle meşru çıkarları ve haklarından vazgeçmeyeceğini ve devletin temel çıkarlarını feda

etmeyeceğini” ifade etmiştir (*Xinhua*, 2013). Özellikle Şi Cinping’in iktidara gelmesinden sonra Çin egemenlik iddialarını güçlendirmek için daha aktif ve iddialı bir pozisyon benimsemiştir. Örneğin 2016 yılında HKO daha geniş bir yeniden örgütlenmenin parçası olarak beş ortak alan komutanlığı kurmuştur. Doğu alan komutanlığı DÇD’de Japonya’ya da içeren beklenmedik durumlara karşı hazırlanma ve planlama sorumluluğunu üstlenmek için kurulmuştur. HKO ayrıca 2014 yılında çevre bölgesinin herhangi bir yerinde türünün ilk örneği olan Doğu Çin Denizi Ortak Operasyonlar Komuta Merkezi’ni kurmuştur. Bu merkez görünüşte HKO’nun sahadaki günlük operasyonlarını gözetlemekle sorumludur. Fakat hava ve deniz alanını nasıl yönettiği veya yetkileri hakkında çok az şey bilinmektedir (Burke vd., 2018:6).

Çin ayrıca ihtilafı adalar üzerindeki egemenlik iddialarını sağlamlaştırmak için düzenli bir şekilde balıkçı gemilerini ihtilafı sulara göndermektedir. Örneğin Çin, Japonya’nın karşılık verme yeteneğini aşacak boyutta balıkçı gemilerini bölgeye göndermektedir. Bu minvalde 5 Ağustos 2016’dan 9 Ağustos 2016 tarihine kadar 200 ila 300 kadar Çinli balıkçı gemisi ve 15 Çin Sahil Güvenlik gemisi adalar etrafındaki Japonya’nın bitişik bölge sınırları içine girmiştir (*The Japan Times*, 2016). Buna ek olarak son yıllarda Pekin yönetimi DÇD’de hava faaliyetlerinin ölçeğini önemli ölçüde artırmıştır. Çin’in hava faaliyetlerindeki örnekler birkaç özellik göstermektedir. İlk olarak, Japonya’nın yanıt vermesi gereken Çin hava faaliyetlerinin seviyesi dramatik ölçüde artmıştır. İkinci olarak, artan sayıda Çin muharip savaş uçakları daha önce yaptıklarından daha uzun menzillerde Japonya’nın yakınlarında uçmaktadır. Üçüncü olarak ise, Çin ayrıca daha görev odaklı ve komuta kontrol paketleri, özel görev, avcı ve bombardıman uçakları içeren bölgedeki operasyonlarının karmaşıklığını da artırdı (Burke vd., 2018:13).

Dahası Pekin yönetimi iddialarını desteklemek için bir takım yönetim önlemleri almıştır. Bu bağlamda Kasım 2013’te DÇD’de bir Hava Savunma Tanımlama Bölgesi ilan etti. Bu HSTB Çin kıyısına bitişik DÇD’de önemli bir alanı kapsamakta ve Japonya, Tayvan ve Güney Kore’nin HSTB’leri ile örtüşmektedir. Pekin’in ilan ettiği HSTB, Japonya ile ihtilafı Senkaku/Diaoyu Adaları ve Güney Kore ile ihtilafı Scotra Kayalıkları ile birlikte birkaç ada, kaya ve resifi içermektedir (Swaine, 2014:1). HSTB Çin Halk Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı tarafından belirlenen kurallar ışığında DÇD’ye giren uçakların Çin yasalarına ve kurallarına riayet ederek uçuş planlarını Pekin’e bildirmesi gerektiğini şart koşmaktadır. Pekin’in ilan ettiği HSTB hem Japonya hem de ABD tarafından tepkiyle

karşılanmıştır. Tokyo hükümeti Çin'in HSTB'yi ilan etmesinin hemen akabinde Pekin'e bir protesto vermiştir. Protesto Japon hükümetinin Çin'in HSTB'ye giren Japon uçak şirketlerine Pekin'in ilan ettiği kurallara uymaması talimatı tarafından takip edilmiştir. Washington yönetimi ise Pekin'in kararını tanımadığını ve bölgeyi de içeren herhangi Çin düzenlemesine riayet etmeyeceğini ilan etmiştir (Ikeshima, 2016:152 ve 157; Swaine, 2014:2).

Çin ayrıca, yakın zamanda 4.000 kilometre menzilli ve çok amaçlı bir silah olan DF-26'yı toplu olarak üretmeye başlamıştır. Bu füzenin menzili, ABD'nin Pasifik'teki önemli askeri üslerinden birinin yer aldığı Guam adasını vurma kapasitesine sahiptir. Yani füzenin menzili Japon adalarının ulaşmanın çok ötesindedir. Füze, Çin'in "hassas vuruşlar gerçekleştirebilen" ilk nükleer başlıklı füze sistemidir. Ancak bahsi geçen füze, aynı zamanda konvansiyonel silah başlığı da kullanabilmektedir. Sistem, Çin'in orta menzilli füzeler açısından geliştirdiği gelişmiş bir karayolu mobil sistemidir. Sistem Çin'in stratejik saldırı silahları açısından önem taşımakta ve ülkenin vuruş kapasitesini arttırmaktadır (Küçükdeğirmenci, 2021: CSIS Missile Defense Project, 2021). Dolayısıyla Japonya açısından son dönemlere ilişkin Çin'in bölgede artan faaliyetleri, yetenekleri ve etkinliğinin parçası olarak görülmektedir.

Pekin'in DÇD'de attığı adımlar konusunda bahsedilmesi gereken son nokta Çin Sahil Güvenliği tarafından son dönemlerde atılan adımlardır. Bu minvalde Nisan 2020'den Ağustos 2020'ye kadar üst üste 111 gün Çin Sahil Güvenlik gemileri ihtilafı adaların yakında Japonya'nın bitişik bölgesi içine girmiştir. 2020 yılı boyunca ise Çin Sahil Güvenlik gemileri 333 günde 1161 gemiyle Japonya'nın bitişik bölgesine girdiği Tokyo hükümeti tarafından kaydedilmiştir. Bu tüm zamanların en yüksek rakamıdır. Dahası Pekin Şubat 2021 tarihinde Çin Sahil Güvenliği'nin sorumlulukları ve yetkilerini içeren ki, buna silah kullanımı da dahildir, Çin Sahil Güvenlik yasasını geçirmiştir (*Defense of Japan*, 2021:3). Tokyo yönetimi DÇD'de Çin ile gergin durum ve ihtilafı adalar üzerindeki anlaşmazlık sebebiyle, Çin Sahil Güvenlik Yasası taslağının ilk günlerinden bu yana endişelerini dile getirmiştir. Deniz Öz Savunma Kuvvetleri Deniz Komutanlığı ve Kurmay Koleji Hukuk Bürosu müdürü Toshinari Matsuo, Pekin'in yeni yasasının BMDHS'de yer alan normların ötesine geçtiğini ifade etmiştir (Trung, 2021).

Diğer taraftan, DÇD'de Çin'in giderek artan iddialı faaliyetleriyle karşı karşıya kalan Japonya, dinamik bir ortak savunma kuvveti çağrısında bulunan Ulusal Savunma

Programı Yönergeleri'ni (National Defense Program Guidelines) 2013 yılında revize etti. Bu kapsamda Japonya Öz Savunma Kuvvetleri Nansei (Güneybatı) Adaları'nı savunmak için hem nitelikte hem de nicelikte güçlendirilecektir (Japan Ministry of Defense, 2013). Dinamik müşterek savunma kuvveti konsepti, Nansei Adaları'nın savunmasında düzenli gözetim, muharebe birliklerinin, silahlı araçların, hava savunma birliklerinin ve karadan gemiye füze rampalarının hızlı konuşlandırılmasıyla hava ve deniz üstünlüğünü sağlamayı planlıyor. Konsept temelde Nansei Adaları boyunca Çin'in erişim-engelleme alan-reddi stratejisinin bir tür Japon versiyonudur. Böylece geliştirilmiş savunma duruşunun sergilenmesi, Pekin yönetimine caydırıcı bir mesaj göndermeyi hedeflemektedir. Bu minvalde Japonya 2022 mali yılının sonuna kadar Okinawa eyaletindeki İshigakijima adasına 500 ila 600 personele sahip kara öz savunma kuvvetleri konuşlandırmayı planlamaktadır. Ana Okinawa adası da dahil olmak üzere Nansei ada zincirindeki füze birimlerine sahip toplam konum sayısını dörde çıkarmayı planlamaktadır. Yeni birimlerden biri karadan gemiye ve karadan havaya füzeler kullanabilecektir. Diğeri ise büyük bir felaket veya silahlı saldırı durumunda ilk müdahale aşamasını yönetecektir (*The Straits Times*, 2021b; Küçükdeğirmenci, 2021).

Nansei ada zinciri yaklaşık 1200 kilometrelik bir alana yayılmakta ve Filipinler'e kadar uzanan sözde ilk ada zinciri içinde bulunmaktadır. Çin, Amerikan kuvvetlerinin ada zincirine girmesini önlemek için bir erişim-engelleme alan-reddi stratejisi formüle etmiştir. Buna ilaveten, Okinawa adası ile Miyakojima adası arasında uçak gemisi Liaoning geçisine sahip olarak, yakın deniz bölgelerindeki askeri faaliyetlerini artırmaktadır. Japonya'nın yeni konuşlandırılmasıyla birlikte füze birimleri dört adaya konuşlandırılacaktır. Bunlar Kagoshima eyaletindeki Amamioshima Adası ve Okinawa Adası, Miyakojima ve İshigakijima Adası'dır. Japonya ayrıca Nansei ada zincirindeki savunma yeteneklerini güçlendirmeye devam edecek ve ek olarak 2023 mali yılının sonuna kadar Yonagunijima Adası'nda bir elektronik savaş birimi konuşlandırmayı ve Mageshima Adası'nda yeni bir öz savunma üssü kurmayı planlamaktadır (*The Straits Times*, 2021b).

Dahası Japonya, Çin'in son yıllarda DÇD ve Güney Çin Denizi'nde süren faaliyetlerinin ardından hipersonik füzeler geliştirmeye odaklanmıştır. Bu doğrultuda Japon ordusu, Çin uçak gemilerinin güvertelerine nüfuz edebilecek özel bir savaş başlığına sahip hipersonik bir gemi karşıtı füze geliştirmeyi planlıyor. Japonya Savunma Bakanlığı

2026 yılından itibaren askeri üslerine konuşlandırmayı düşündüğü “hiper hızlı kayan mermi” veya HVGP adını verdikleri füzeleri geliştiriyor. Tokyo, yeni HVGP’in Çin güçlerini yenmesini arzu ediyor. Füzenin 2026 modeli Japonya’nın uzak adalarını işgal eden potansiyel bir düşmanı hedeflemek için tasarlanmıştır. Bilindiği üzere Japon ordusunun kara tabanlı silahları, en dıştaki Çin karakollarını Japon topraklarından vurma yeteneğinden yoksundur. Ana Okinawa Adası ve Senkaku/Diaoyu Adaları arasındaki mesafe yaklaşık 420 kilometredir. Oysa halihazırda Japonya’nın elindeki füzelerin menzili 100 kilometrenin biraz üzerindedir (Axe, 2021). Bu nedenle yeni geliştirilen HVGP hipersonik füzeler Japon ordusu için herhangi bir askeri durumda önemli bir rol oynayacaktır. Yine, uzun menzilli, havadan fırlatılan silahlara milyarlarca dolar harcayan Japonya, kamyona monte edilen gemisavar füzesi olan ve 200 kilometre menzili bulunan “Type 12”nin menzilini önce 900 kilometreye ve daha sonrada 1500 kilometreye çıkarmayı hedeflemektedir. Type 12, sadece düşman donanma gemilerine değil, aynı zamanda yer hedeflerine de saldırabilen bir silahtır. Füzeler uçuşları sırasında uydu iletişimi vasıtasıyla hedeflerine ilişkin yeni verilerle güncellenebilecek ve böylece saldırılar sırasına hedefin doğruluğunu artıracaktır (Küçükdeğirmenci, 2021; Yoshihiro, 2021).

Tokyo yönetimi ayrıca karasularındaki yabancı gemileri izlemek için bir yapay zeka uydu tabanlı gözetim sistemi geliştirmektedir. 2024 yılında devreye alınması planlanan yeni sistem Japonya’nın geniş MEB’ni tarayacak ve herhangi bir şüpheli faaliyeti sahil güvenliğe bildirecektir. Bu teknoloji Japonya’ya Çin ile ihtilaf yaşadığı adalar üzerinde ve etrafında yasadışı balıkçılık faaliyetlerini izleme imkanı verecektir. Tokyo geniş okyanus bölgelerine yasadışı yollardan giren gemileri takip etmekte zorlanıyor. Japonya’nın MEB’i Pasifik’in 1,47 milyon kilometre kareden fazlasını kapsıyor ve dünyanın 8. en büyük MEB’dir. Tokyo için birincil endişe Çin ile ihtilaf yaşadığı adalar ile ilgilidir. Çünkü ıssız adaların sularına Çin Sahil Güvenliği tarafından sürekli izinsiz girişler olmaktadır. Japonlara göre bu yılın başından beri Çin Sahil Güvenlik gemileri 19 Temmuz tarihine kadar 157 gün aralıksız izinsiz giriş yapmıştır. Bu tüm zamanların kesintisiz en çok izinsiz girişlerin yaşandığı kayıt olmuştur (*The Straits Times*, 2021a).

Japonya ayrıca DÇD’ndeki askeri yeteneklerini ve kanun uygulama operasyonlarını güçlendirmeye çalışıyor. Örneğin Japonya Sahil Güvenliği “Senkaku Filosu” adlı bir filo kurmak için yeniden fon tahsis etti. Japonya gemi inşası için kaynak

sağlıyor ve doktrinel değişikliklere gidiyor. Aynı zamanda Senkaku/Diaoyu Adaları'nın devriyesinde daha aktif bir rol üstleniyor. Bu nedenle Çin ve Japonya arasında deniz yasa uygulama ajansları arasında çatışma tehlikesi muhtemelen aratacaktır (Arakawa ve Will, 2015).

Japonya'nın bir diğer önemli faaliyeti, DÇD'nde Çin'in meydan okumasıyla daha etkin bir şekilde başa çıkabilmek için ABD ile ittifakını güçlendirmek oldu. Başbakan Yukio Hatoyama (2009-2010) yönetiminde Japonya Demokratik Partisi ABD-Japonya ittifakını ve özellikle de Okinawa'da Deniz Piyadeleri Hava Üssü Futenma'nın değiştirilmesi sorununu yanlış yönettiği dönemde, Pekin daha aktif bir politika izlemeye başladı. 2012 yılında başbakanlık koltuğuna geri dönen Şinzo Abe ABD ile olan ittifakı onarma sözü verdi ve Obama'yla birlikte Senkaku/Diaoyu Adaları'na yönelik anlaşma taahhüdünü Obama'nın Nisan 2014 Tokyo ziyareti sırasında teyit ettiler. Bunu takiben Tokyo ve Washington yönetimleri ikili operasyonel işbirliğini güncellemek ve ittifak yapısını geliştirmek için ikili savunma işbirliği yönergelerini revize ettiler (*Japan Ministry of Defense*, 2015b). Yeni yönergelere göre ABD ordusu uzun menzilli saldırı yetenekleriyle destekleyici bir rol oynarken, Japonya Öz Savunma Kuvvetleri Nansei Adaları'nın savunmasında birincil sorumluluğu alıyor (Kotani, 2014:12). Yeni ittifak koordinasyon mekanizması bu güncellenmiş operasyonel işbirliği mekanizmasını doğrulayacak. Mekanizma kapsamında taraflar ikili yanıtları koordine ederken, barış zamanından beklenmedik durumlara bilgi ve durumsal farkındalık paylaşımında bulunacaklardır (Kotani, 2015b). Japonya, ABD ile ittifakını güçlendirmenin dışında Çin'e karşı diplomatik alanda Hint-Pasifik bölgesinde Avustralya, Hindistan, Filipinler ve Vietnam gibi Güneydoğu Asya ülkeleriyle daha güçlü stratejik ilişkiler aramıştır. Her ne kadar açık olmasa da, bu daha güçlü ilişki ağı Japonya'ya Çin'in eylemlerine karşı koyarken güvenebileceği sürekli büyüyen bir diplomatik destek temeli sağlamaktadır (Burke, vd., 2018:4).

Bu ülkelere ek olarak, Japonya son dönemlerde Tayvan ile de ilişkilerini geliştirme yönüne gitmiştir. Bu minvalde Japonya'nın iktidar partisi Liberal Demokrat Parti (LDP) ile Tayvan'ın iktidar partisi Demokratik İlerleme Partisi (DİP) arasında 27 Ağustos 2021 tarihinde gerçekleşen güvenlik görüşmesi, Çin'in Tayvan Boğazı, Doğu ve Güney Çin Denizleri'nde artan faaliyetlerinin ortasında yapılmıştır (*The Straits Times*, 2021c). Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, Japonya'nın son yıllarda Tayvan'a yönelik

tutumunun belirgin bir şekilde değişmeye başlamasıdır. Bilindiği üzere Japonya eski başbakanı Yoshihide Suga geçtiğimiz Nisan ayında Washington'u ziyaret ederek ABD Başkanı Joe Biden ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede her iki lider de Tayvan Boğazı'nın barış ve istikrarının önemini vurgulamıştır. Ardından Temmuz ayında Japonya'da Tayvan ile ilgili iki önemli gelişme yaşanmıştır. İlk olarak Başbakan Yardımcısı Taro Aso, "Çin Tayvan'ı işgal ederse, Japonya adayı savunmalıdır" (*The Japan Times*, 2021) demiştir. Çünkü Japonya bunu güvenliğine yönelik doğrudan varoluşsal bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu gelişmenin hemen ardından yayınlanan Japonya'nın Yıllık Savunma İncelemesi (Japan's Annual Defense Review Report) ilk kez Tayvan'ın güvenliğinden bahsetmiştir (Kobara, 2021). Tüm bunlar göstermektedir ki, hem ABD yönetimi Japonya'nın Tayvan Boğazı'nda daha aktif bir rol almasını istemektedir hem de Japonya bunu ulusal güvenliği açısından önemli görmektedir.

Japonya'nın Tayvan'ın geleceğine yönelik özel endişesi, deniz güvenliği konusundaki endişesinin altını çizmektedir. Kyorin Üniversitesi'nden Shigeo Hiramatsu'nun iddia ettiği gibi, "Tayvan Çin ile birleşirse, deniz yolları da dahil olmak üzere Doğu Asya tamamen Çin'in etkisi altında başarısız olacaktır. Tayvan'ın birleşmesi, Japonya için hiçbir şekilde önemsiz olmayacaktır" (Hiramatsu, 2008: Bush, 2012:70'den alıntı). Benzer şekilde, Japonya Deniz Öz Savunma Kuvvetleri eski Genelkurmay Başkanı Furusho Koichi, "Şu anda koşulların dengelendiğini varsayarsanız, Tayvan Çin ile birleşir birleşmez çökerler. Deniz şeritleri tamamen kırmızıya dönecektir" (Koichi, 2005: Bush, 2012:70'den alıntı). Bu ifadeler Tayvan'ın DÇD ihtilafında Japonya için ne kadar önemli bir pozisyonda olduğunu göstermektedir.

Tayvan'ı Japonya için bir ulusal güvenlik sorunu haline getiren konu doğrudan DÇD ile ilintilidir. Çünkü Tavan'ın da adalar üzerinde Çin ile benzer argümanları ve iddiaları vardır. Yani Tayvan çatışmanın bir parçasıdır. Ancak Tayvan ve Japonya 2013 yılında imzalanan Tayvan-Japonya balıkçılık anlaşması ile egemenlik sorunlarını bir ölçüde çözmüşlerdir. Anlaşmanın hükümleri şu şekildedir; karşıt eylemlerde bulunmaktan kaçınma; ihtilafı rafa kaldırmak ve diyalogdan vazgeçmemek; uluslararası hukuku gözetmek ve anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek; DÇD'de bir davranış kuralları üzerinde uzlaşma aramak; ve DÇD'deki kaynakların araştırılması ve geliştirilmesi konusunda bir iş birliği mekanizması kurulması (Dossani ve Harold, 2016:16). Dolayısıyla Japonya açısından, Tayvan bir şekilde Çin ile birleşirse bu anlaşma

geçersiz olacak ve Japonya meşruiyet açısından avantaj sağladığı bir anlaşmadan muaf olacaktır. Ayrıca Çin, Tayvan ile birleşirse, Pekin yönetimi DÇD'deki ilk ada zincirini kırmış olacaktır.

Bunlara ek olarak Japonya Çin'le kriz yönetimini geliştirmek için yollar aramaktadır. Esasen iki ülke Haziran 2012'de askerden-askere deniz ve hava iletişim mekanizmalarının yapısı üzerinde uzlaşmaya vardılar. Bu kapsamda, iki tarafın savunma yetkilileri yardım hatları, düzenli istişareler ve riski yatıştırmak için gemiler arasında ortak iletişim yöntemleri kuracaklardı. Ancak Japonya'nın Eylül 2012'de ihtilafli adalardan üçünü millileştirdiğini ilan etmesinin ardından, Pekin bölgesel ve tarihsel problemler üzerinde tavizler talep ederek, bu mekanizmada müzakere etmeyi reddetti. Fakat 2015 yılında Pekin'in görüşmeyi kabul etmesiyle mekanizma devam etti (Kotani, 2015a). Her ne kadar iki ülke mekanizmanın yapısı üzerinde anlaşsalar da, anlaşmanın coğrafi kapsamı konusunda fikir birliğine varmış değillerdi. Japonya, Çin'in iletişim mekanizmasının Senkaku/Diaoyu Adaları etrafındaki 12 deniz mili karasuları ve gökyüzüne uygulanması ısrarında aynı fikirde değildi. Pekin yönetimi Japonya'nın iddia ettiği karasulardaki varlığını ve izinsiz girişlerini haklı göstermek için mekanizmadan yararlanmaya çalışıyor. Pekin ayrıca politik hedeflerine ulaşmak için bir yöntem olarak kriz yönetim mekanizmasını kullanmaya çalışıyor (Kotani,2016:37).

Japonya ve Çin her ne kadar DÇD'de deniz sınırlarını belirlememiş olsalar da, deniz kaynaklarını ortaklaşa geliştirmeyi kabul ettiler. Japonya böylesi bir sınır belirlenmesinin 1982 BMDHS'ye göre ve ortay hat ilkesine dayanarak yapılması gerektiğini iddia ediyor. Oysa Çin kıta sahanlığının doğal uzantısı argümanına dayanarak Okinawa çukuruna kadar olan sularda egemenlik iddia ediyor. 2000 yılında iki taraf Japonya-Çin Balıkçılık Anlaşması'yla geçici suları tahsis ederek DÇD'de balıkçılık kaynaklarını birlikte geliştirmeyi kabul ettiler. Fakat, anlaşma statüleri üzerindeki farklı görüşlerinden dolayı Senkaku/Diaoyu Adaları'nı kapsamamaktadır. 2008 yılına gelindiğinde Tokyo ve Pekin ortay hat boyunca deniz yatağı kaynaklarının ortak geliştirilmesi konusunda uzlaşmaya vardılar. Ancak Çin bu anlaşmayı yasal olarak bağlayıcı bir antlaşma yapmaya isteksiz davranmıştır (*Japan Ministry of Defense, 2015a*).

Dolayısıyla iki ülke ayrı şekilde, ama her iki tarafın da katıldığı bütün denizle ilgili organizasyonlarda yüksek seviyeli deniz ilişkileri üzerine istişarelerde bulunmaya devam ettiler. Bu müzakerelerin sonucunda iki ülke deniz politikası/hukuku, deniz savunması,

deniz kanunlarının uygulanması ve deniz ekonomisi gibi konular üzerinde dört çalışma grubu kurma konusunda anlaştılar. Dahası iki ülkenin sahil güvenlikleri arasında bir diyalog aramayı kabul ettiler. Ancak tüm çabalara rağmen şu ana kadar bu deniz istişaresi sadece bir diyalog olarak kaldı ve etkili bir güven oluşturma aracı haline dönemedi.

6. SONUÇ

DÇD’nde Tokyo ve Pekin arasındaki en önemli ihtilaf konusu Senkaku/Diaoyu Adaları üzerindeki çözüme kavuşturulmamış egemenlik iddialarıdır. Her iki ülkenin de konuya ilişkin karşı tarihsel iddiaları bulunmaktadır. Japonya açısından konuya ilişkin egemenlik sorunu yoktur. Ancak Çin San Fransisco Barış Antlaşmasına taraf olmadığını iddia ederek, anlaşmanın kendisini bağlamadığını düşünmektedir. Dahası Pekin, hem Potsdam hem de San Fransisco Barış Antlaşması ile Japonya’nın egemenliği ve kontrolü içinde olan bölgelerin tanımlandığını ileri sürmektedir. Çin için Senkaku/Diaoyu Adaları bunun dışındadır ve dolayısıyla Çin’e geri verilmesi gerekmektedir.

DÇD ihtilafı Asya’nın iki büyük ekonomisi ve gücü arasında başta Senkaku/Diaoyu Adaları üzerinde egemenlik iddialarına ek olarak bölgenin sahip olduğu petrol ve doğal gaz gibi hidrokarbon rezervleri ve balıkçılık potansiyeli açısından önemli bir ihtilaf konusu olarak kalmaktadır. Bölgeyi taraflar için önemli kılan bir diğer husus DÇD’nin her iki ülkenin de güvenlik hesaplamalarında ve dış ticaretinin sürdürülmesinde oynadığı hayati rolden ileri gelmektedir. Bu nedenle ne Pekin’in ne de Tokyo’nun yerleşimsiz ve ıssız bu adalara ilişkin egemenlik iddialarından vazgeçmesi beklenmemelidir. Sorunun taraflar arasında kurulan diyalog mekanizmaları vasıtasıyla görüşülmeye devam etmesi gerekmektedir. Ancak her ne kadar taraflar bu minvalde hareket etmeye istekli görünseler de, diğer taraftan bölgeye yönelik askeri faaliyetlerini geliştirmekte, yeni tür silah ve gözetim sistemleri üretmekte, geliştirmekte ve satın almaktadırlar.

Konu açısından bir diğer önemli husus ABD’nin rolüdür. Bilindiği üzere ABD Japonya’nın müttefikidir ve 1960 Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Antlaşması kapsamına ihtilafli adaların da girdiği ABD yönetimleri tarafından pek çok kez dile getirilmiştir. Dolayısıyla DÇD, Tokyo ve Pekin’in yanı sıra Washington’un da güvenlik hesaplamalarında önemli bir faktör/bölge olmaya devam etmektedir. Çünkü bölgedeki çözülmemiş egemenlik ihtilafı askeri bir çatışmayla sonuçlanabilir ve böyle bir askeri çatışma ABD’yi de müdahale etmeye mecbur bırakabilir. Aslında bir bakıma ABD’nin bu

pozisyonu Çin'i daha temkinli hareket etmeye zorlamaktadır. Ama aynı zamanda Çin bu ihtilaf yoluyla ABD-Japon ittifakını zayıflatmayı da düşünmektedir.

Bu parlama noktaları Tokyo ve Pekin için dış ticaretleri açısından son derece önemli olan deniz iletişim yollarıyla bir arada bulunmaktadır. Bölge Asya'nın iki en güçlü ülkesinin iç suları olduğu için, her iki ülke tarafından da önemli bir güvenlik alanı/bölgesi olarak algılanmaktadır. Çin DÇD'ni komşularıyla veya ABD ile bir çatışma olması durumunda girilmez bölge yapmaya çalışmaktadır. Elbette bunun Japonya'nın savunma yetenekleri üzerinde birtakım sonuçları olması kuvvetle muhtemeldir.

KAYNAKÇA

- Arakawa, N. ve Will, C. (2015). *The Japan Coast Guard: Resourcing and Responsibility*, 1 Eylül 2021 tarihinde Center for Strategic & International Studies sitesi: <http://amti.csis.org/the-japan-coast-guard-resourcing-andresponsibility/> adresinden alındı.
- Axe, D. (2021). Japanese Hypersonic Missiles? Oh God Yes, 8 Eylül 2021 tarihinde The National Interest sitesi: <https://nationalinterest.org/blog/reboot/japanese-hypersonic-missiles-oh-god-yes-185448> adresinden alındı.
- Bendini, R. (2014). The Struggle for Control of the East China Sea, European Parliament, s.9.
- Burke, E. J. ve Heath, T. R. (2018). China's Military Activities in the East China Sea: Implications for Japan's Air Self-Defense Force, Santa Monica: RAND Corporation.
- Bush, R. (2012). Chinese and Japanese Geo-Strategic Interests in the East China Sea, M. A. McDevitt, ve C. K. Lea, içinde, The Long Littoral Project: East China and Yellow Seas, (s.69-80), CNA Analysis & Solutions: Conference Report.
- Chang, G. G. (2014). Economic Implications of Provocative Chinese Behavior in the East China Sea, R. Pearson içinde, East China Sea Tensions: Perspectives and Implications, (s.15-21), Washington: Maureen And Mike Mansfield Foundation.
- Clinton, H. (2010). Press Availability with Japanese Foreign Minister Seiji Maehara, Honolulu, Hawaii, 1 Eylül 2021 tarihinde U.S Department of State sitesi: <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/10/105110.htm> adresinden alındı.
- Cole, B. D. (2001). The Great Wall at Sea: China's Navy Enters the Twenty-First Century, Annapolis: Naval Institute Press.
- CSIS Missile Defense Project, (2021). DF-26, 21 Ağustos 2021 tarihinde CSIS Missile Defense Project sitesi: <https://missilethreat.csis.org/missile/dong-feng-26-df-26/> adresinden alındı.
- Dossani, R. ve Harold, S. W. (2016). Maritime Issues in the East and South China Seas, Rand Corporation, 12-13 Ocak 2016, s.5.
- Drifte, R. (2008). Japanese-Chinese Territorial Disputes in the East China Sea--Between Military Confrontation and Economic Cooperation, Asia Research Centre Working Paper, 24, s.1-44.
- Glaser, B. S. (2012). Potential Flashpoints in the East China Sea, M. A. McDevitt, ve C. K. Lea, içinde, The Long Littoral Project: East China and Yellow Seas, (s.53-68), CNA Analysis & Solutions: Conference Report.
- Hartnett, D. M. (2012). China's Evolving Interest and Activities in the East China Sea, M. A. McDevitt, ve C. K. Lea, içinde, The Long Littoral Project: East China and Yellow Seas, (s.81-95), CNA Analysis & Solutions: Conference Report.
- Ikeshima, T. (2016). China's Air Defense Identification Zone (ADIZ) and its Impact on the Territorial and Maritime Disputes in the East and South China Seas, Transcommunication, Cilt 3, Sayı 1, ss.151-170.
- Japan Ministry of Defense, (2013). National Defense Program Guidelines and the Mid-Term Defense Program, 25 Ağustos 2021 tarihinde Japan Ministry of Defense sitesi: http://www.mod.go.jp/e/d_act/d_policy/national.html adresinden alındı.
- Japan Ministry of Defense, (2015a). The Current Status of China's Unilateral Development of Natural Resources in the East China Sea, 25 Ağustos 2021 tarihinde Japan Ministry of Defense sitesi: http://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/page3e_000356.html adresinden alındı.
- Japan Ministry of Defense, (2015b). The Guidelines for Japan-U.S. Defense Cooperation, 25 Ağustos 2021 tarihinde Japan Ministry of Defense sitesi: http://www.mod.go.jp/e/d_act/anpo/pdf/shishin_20150427e.pdf adresinden alındı.
- Kanehara, A. (2011). Provisional Arrangements as Equitable Legal Management of Maritime Delimitation Disputes in the East China Sea, NBR Special Report, Sayı 35, ss.135 ve 141.

- Kato, M. ve Kanaya, S. (2021). Team Biden Assures Japan that Senkakus Fall Under Security Treaty, 28 Ağustos 2021 tarihinde Nikkei Asia sitesi: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Team-Biden-assures-Japan-that-Senkakus-fall-under-security-treaty> adresinden alındı.
- Kobara, J. (2021). Japan Sees Taiwan Clash as Serious Threat to its Security, 2 Eylül 2021 tarihinde Nikkei Asia sitesi: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Indo-Pacific/Japan-sees-Taiwan-clash-as-serious-threat-to-its-security> adresinden alındı.
- Kotani, T. (2014). U.S.-Japan Allied Maritime Strategy: Balancing the Rise of Maritime China, Center for Strategic & International Studies, s.12.
- Kotani, T. (2015). Crisis Management in the East China Sea, 27 Ağustos 2021 tarihinde SIPRI sitesi: <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIPB1502b.pdf> adresinden alındı.
- Kotani, T. (2015b). The Maritime Security Implications of the New U.S.-Japan Guidelines, 22 Ağustos 2021 tarihinde Center for Strategic & International Studies sitesi: <http://amti.csis.org/the-maritime-security-implications-of-the-new-u-s-japan-guidelines/> adresinden alındı.
- Kotani, T. (2016). Regional Approaches to Territorial Dispute Management, R. Dossani ve S. W. Harold'ın içinde, Maritime Issues in the East and South China Seas, Rand Corporation, (s.36-42), Santa Monica: Rand Corporation.
- Küçükdeğirmenci, O. (2021). Asya-Pasifik'te Büyük Güç Rekabeti: Silahlanma Yarışı, 4 Eylül 2021 tarihinde ANKASAM sitesi: <https://www.ankasam.org/asya-pasifikte-buyuk-guc-rekabeti-silahlanma-yarisi/> adresinden alındı.
- Manicom, J. (2014). Bridging Troubled Waters: China-Japan and Maritime Order in the East China Sea, Washington: Georgetown University Press.
- Manyin, M. E. (2017). Senkaku (Diaoyu/Diaoyutai) Islands Dispute: U.S. Treaty Obligations, 1 Eylül 2021 tarihinde Congressional Research Service: www.crs.gov, adresinden alındı.
- Manyin, M. E. (2021). Senkaku (Diaoyu/Diaoyutai) Islands Dispute: U.S. Treaty Obligations, (Güncellenmiş versiyon) 1 Eylül 2021 tarihinde Congressional Research Service: www.crs.gov, adresinden alındı.
- McDevitt, M. (2007). The Strategic and Operational Context Driving PLA Navy Building," R. Kamphausen ve A. Scobell içinde, Right-Sizing the People's Liberation Army: Exploring the Contours of China's Military, (s.481-522), Carlisle, Pa:Strategic Studies Institute.
- McDevitt, M. (2014). Some Thoughts on the Centrality of the East China Sea to the Future of the U.S.-Japan Alliance, R. Pearson içinde, East China Sea Tensions: Perspectives and Implications, (s.41-49), Washington: Maureen And Mike Mansfield Foundation.
- McDevitt, M. A. ve Lea, C. K. (2012). East China and Yellow Seas Overview Essay, M. A. McDevitt, ve C. K. Lea, içinde, The Long Littoral Project: East China and Yellow Seas, (s.1-19), CNA Analysis & Solutions: Conference Report.
- Pan, Z. (2007). Sino-Japanese Dispute over the Diaoyu/Senkaku Islands: The Pending Controversy from the Chinese Perspective, Journal of Chinese Political Science, Cilt. 12, Sayı 1, ss.71-92.
- Reynolds, I. (2021). Biden Team Slams China Claims in Swift Calls to Asia Allies, 27 Ağustos 2021 tarihinde Bloomberg sitesi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-28/biden-commits-to-defense-of-japan-held-isles-claimed-by-china> adresinden alındı.
- Rich, M. and Ismay, J. (2021). Visiting Japan, Top U.S. Envoys Set Combative Tone for China Talks, 29 Ağustos 2021 tarihinde New York Times sitesi: <https://www.nytimes.com/2021/03/16/world/asia/us-japan-china-talks.html> adresinden alındı.
- Sakamaki, S. ve Duce, J. (2010). China May Be Drilling in East China Sea Near Disputed Island, Japan Says, 30 Ağustos 2021 tarihinde Bloomberg sitesi: <http://www.bloomberg.com/news/2010-10-21/japan-says-china-may-bedrilling-in-east-china-sea-near-disputed-islands.html> adresinden alındı.
- Swaine, M. D. (2014). Chinese Views and Commentary on the East China Sea Air Defense Identification Zone (ECS ADIZ), China Leadership Monitor, Sayı 43, ss.1-57.

- The Japan Times, (2016). Tokyo Trying to Draw Attention to Mass China Ship Incursions off Senkakus, 3 Eylül 2016 tarihinde The Japan Times sitesi: <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/08/17/national/tokyo-trying-draw-attention-mass-china-ship-incursions-off-senkakus/> adresinden alındı.
- The Japan Times, (2021) Deputy PM Says Japan Must Defend Taiwan with U.S., 2 Eylül 2021 tarihinde The Japan Times sitesi: <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/07/06/national/taro-aso-taiwan-defense/> adresinden alındı.
- The Straits Times, (2021a). Japan Developing Artificial Intelligence System to Monitor Suspicious Activity at Sea, 3 Eylül 2021 tarihinde The Straits Times sitesi: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/japan-developing-artificial-intelligence-system-to-monitor-suspicious-activity-at-sea> adresinden alındı.
- The Straits Times, (2021b). Missile units to be deployed on Ishigakijima island, 28 Ağustos 2021 tarihinde, The Straits Times sitesi: [https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/missile-units-to-be-deployed-on-ishigakijima-island#:~:text=TOKYO%20\(THE%20JAPAN%20NEWS%2F%20ASIA,of%20fiscal%202022%2C%20sources%20said](https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/missile-units-to-be-deployed-on-ishigakijima-island#:~:text=TOKYO%20(THE%20JAPAN%20NEWS%2F%20ASIA,of%20fiscal%202022%2C%20sources%20said) adresinden alındı.
- The Straits Times, (2021c). Taiwan, Japan Ruling Parties Discuss China, Military Cooperation, 2 Eylül 2021 tarihinde The Straits Times sitesi: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/china-looms-large-as-japan-taiwan-ruling-parties-talk-security> adresinden alındı.
- Tomohisa, T. (2008). Japan Maritime Self Defense Force in the New Maritime, Manuscript, s.3-7.
- Turung, N. T. (2021). How China's Coast Guard Law Has Changed the Regional Security Structure, Erişim tarihi: 2 Eylül 2021 tarihinde Asia Maritime Transparency Initiative sitesi: <https://amti.csis.org/how-chinas-coast-guard-law-has-changed-the-regional-security-structure/#:~:text=China's%20newly%20passed%20coast%20guard,operations%20in%20the%20waters%20Under>
- U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea, (2017). Joint Statement from President Donald J. Trump and Prime Minister Shinzo Abe, 27 Ağustos 2021 tarihinde U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea sitesi: <https://kr.usembassy.gov/021017-joint-statement-president-donald-j-trump-prime-minister-shinzo-abe/> adresinden alındı.
- Valencia, M. J. (2007). The East China Sea Disputes: Context, Claims, Issues, and Possible Solutions, Asian Perspective, Cilt. 31, Sayı. 1, s.127-167.
- Valencia, M. J. (2014). The East China Sea Disputes: History, Status and Ways Forward, Asian Perspective, 38, ss.183-218.
- Yukio, W. (2012). Barren Senkaku Nationalism and China-Japan Conflict, The Asia-Pacific Journal, Cilt. 10, Sayı 4, ss.1-7.
- Weitz, R. (2012). Global Insights: Senkaku Dispute Reflects China-Japan Struggle for Regional Primacy, 28 Ağustos 2021 tarihinde World Politics Review sitesi: <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/12342/global-insights-senkaku-dispute-reflects-china-japan-struggle-for-regional-primacy> adresinden alındı.
- White House, (2014). Joint Press Conference with President Obama and Prime Minister Abe of Japan, Akasaka Palace, 24 Ağustos 2021 tarihinde, White House sitesi: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/04/24/joint-press-conference-president-obama-and-prime-minister-abe-japan> adresinden alındı.
- White House, (2017). Remarks by President Trump and Prime Minister Abe of Japan in Joint Press Conference, 24 Ağustos 2021 tarihinde, White House sitesi: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2017/02/10/remarks-president-trump-and-prime-minister-abe-japan-joint-press> adresinden alındı.
- White Paper, (2012). Diaoyu Dao, an Inherent Territory of China, 2 Eylül 2021 tarihinde, State Council Information Office (PRC): https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/diaodao_665718/t973774.shtml adresinden alındı.

Wu, W. ve Ng, T. (2021). China-US Tension: Biden Administration Pledges to Back Japan and Philippines in Maritime Disputes, 25 Ağustos 2021 tarihinde South China Morning Post sitesi: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3119578/south-china-sea-blinken-pledges-us-backing-philippines-event> adresinden alındı.

ARHUSS